

Výzkum v pedagogické praxi

Seminář 04

Gabriela Šimková

simkova@ped.muni.cz

Podzim 2024

Témata semináře

1 HYPOTÉZA

2 DOTAZNÍK

3 NÁCVIK

Co je dotazník a k čemu slouží

Dotazník je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.

Typicky je využíván na zjišťování *zkušeností, názorů a postojů* u skupiny respondentů, kteří představují vzorek z cílové populace.

Můžeme jím získat velké množství informací při malé časové investici.

Kvantitativní výzkum

Kvalitativní výzkum

Ptáme se: Co? Jak? Kolik?

Ptáme se: Proč?

Příklady využití: analýzy návštěvnosti, frekvence půjčování, určování míry spokojenosti uživatelů.

Příklady využití: Proč lidé (ne)chodí do knihovny? Jak se v ní chovají a jaký význam pro ně knihovna má?

Deduktivní (postupuje od obecných soudů k jednotlivostem)

Induktivní (postupujeme od jednotlivostí k obecným soudům)

Testování teorií, hypotéz

Vytváření teorií

Strukturované, standardizované metody (dotazník)

Rozhovor, pozorování

Velký výzkumný vzorek

Menší výzkumný vzorek

Redukce informací

Vyčerpávající informace o případě

Zprostředkovaný kontakt s respondenty

Těsný a dlouhodobý kontakt

Matematické, statistické zpracování

Kódování

Generalizace je možná

Generalizace je nemožná

Vysoká reliabilita

Reliabilita je nízká

Nízká validita

Vysoká validita

Pojem **validita** (tj. věrohodnost) se vztahuje zejména k platnosti odpovědí na jednotlivé položky. Mezi faktory ovlivňující úroveň validity odpovědi patří zejména typ položky. Např. položky zjišťující věk či pohlaví mají obvykle vyšší validitu, položky zaměřené na názory, postoje a zájmy spíše nižší; také položky vyžadující odhad, kdy respondent je nucen údaje v mysli rekonstruovat (např. Kolik času věnujete týdně studiu?) bývají méně přesné.

Pojmem **reliabilita** je odkazováno na přesnost a spolehlivost měření. Samostatná položka zjišťující nějaký komplexnější jev či konstrukt, je poměrně zranitelná. Abychom zvýšili reliabilitu měření, je vhodné ptát se celým souborem otázek na různé vlastnosti či projevy jevu.

Hypotéza: tvrzení o vztahu mezi dvěma proměnnými.

Na základě hypotéz tvoříme položky do dotazníku.

„Kvantitativní výzkum není nic jiného než **testování hypotéz**. (...) Deduktivní metoda vychází z teorie nebo z obecně formulovaného problému. Teoretický nebo praktický **problém je přeložen do jazyka hypotéz**. Hypotézy navrhují, jaké spojení mezi **proměnnými bychom měli najít, je-li naše hypotéza pravdivá**. Pak následuje sběr dat. Odpovídají-li závislosti mezi nalezenými daty vzorci předpovězenému v hypotézách, přijmeme hypotézy jako platné. Jinak musíme hypotézy odmítnout.“

(Disman, 2002, s. 76)

Příklad

Téma: Dialogické vyučování

Hypotéza: Čím více otázek žák během výuky zodpoví, tím se zlepšuje jeho studijní průměr.

Položka v dotazníku: Když si vzpomeneš na dnešní hodinu, dokážeš odhadnout, kolikrát jsi odpovídal na nějakou otázku učitelky?

Aktivita

- Vzpomeňte si na téma, které jste si vybrali či vymysleli na prvním semináři. **Formulujte** ve vazbě na vaše téma, cíl a výzkumnou otázku **hypotézu + 2 položky do dotazníku v návaznosti na hypotézu.**
- Můžete si vzájemně pomáhat, ale každý musí mít svou vlastní hypotézu a položky.
- Výsledek práce si schovejte, využijete jej při zpracování závěrečného úkolu.

Výzkumný problém

= problém, který potřebuje řešení. Udává směr výzkumu.

„Spokojenost žáků se školní knihovnou.“

Výzkumný cíl

= prognostický či deskriptivní charakter. Stanovujeme, co budeme zkoumat.

„Zjistit, zda jsou žáci spokojeni se službami (fond/personál/otevírací doba), poskytovanými školní knihovnou.“

Výzkumné otázky

= otázky týkající se procesu, fenoménu či aspektu, který budeme zkoumat.

„Považují žáci knihovní fond za dostatečně obsáhlý?“

„Jsou žáci spokojeni s erudovaností a přístupem personálu?“

„Vyhovuje žákům otevírací doba školní knihovny?“

Výzkumné hypotézy

= predikce nebo odhad vztahu, který existuje v reálném světě za určitých podmínek.

„Školní knihovnu navštěvují častěji žáci 1. stupně než žáci 2. stupně.“

„Žáci se raději obracejí na knihovníka, než by využili vyhledávání v katalogu.“

Výhody a nevýhody dotazníku

+

-

časová úspora

obtížná motivace respondentů

kvalitní dotazník lze **opakovaně použít**

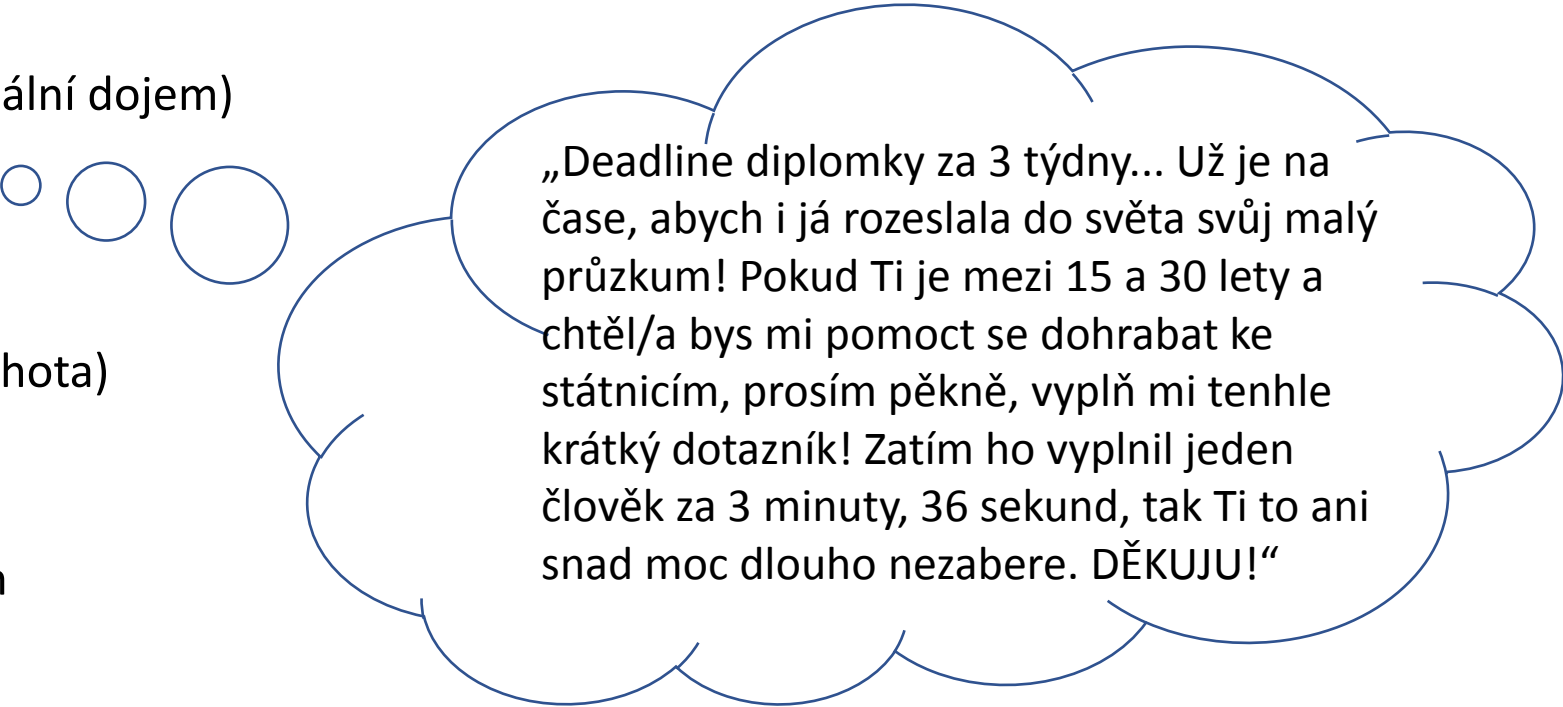
nemožnost zachytit komunikační nuance

reprezentativita výsledků

Pravidla správného dotazníku

-
- **Jednoznačné položky/otázky** (u cizích slov nutné dovysvětlení).
 - Všechny otázky se musí vztahovat k řešenému problému.
 - Choulostivé otázky uvést neutrálně, či je uvést na konec dotazníku.
 - Nedávat příliš těžké otázky (riziko - nechť respondent dále odpovídá).
 - Logická návaznost otázek.
 - Vzhled dotazníku (dobrý vizuální dojem)
 - Uživatelsky přívětivý
 - Kvalitní formální stránka
 - Délka (max. 30 min.)
 - Rozsah (méně listů = větší ochota)
 - Předvýzkum
 - Návratnost 20 – 35 %
 - Komunikace s respondentem

„Deadline diplomky za 3 týdny... Už je na čase, abych i já rozeslala do světa svůj malý průzkum! Pokud Ti je mezi 15 a 30 lety a chtěl/a bys mi pomoci se dohrabat ke státnicím, prosím pěkně, vyplň mi tenhle krátký dotazník! Zatím ho vyplnil jeden člověk za 3 minuty, 36 sekund, tak Ti to ani snad moc dlouho nezabere. DĚKUJU!“

Nejčastější typy otázek

- **Uzavřené** (dichotomické, polytomické) otázky:
 - výběr ze souboru předem připravených konečných odpovědí,
 - snazší vyhodnocování.
- **Otevřené** (volné, nestandardizované) otázky:
= Open text – Single line / Paragraph
 - určené k vlastnímu vyjádření odpovědí respondenta,
 - žádná varianta odpovědi,
 - náročnost na vyhodnocování,
 - především v kvalitativním výzkumu.
- **Polootevřené** (polouzavřené, polostandardizované) otázky:
 - kombinace otevřených a uzavřených otázek,
 - výběr ze souboru odpovědí, možnost odpovědět vlastní variantou.

Jsem:

žena

muž

Dichotomické otázky:

- nabízí výběr ze dvou variant odpovědi.
- Příklad: pohlaví; otázka, na kterou lze odpovědět pouze buď ano, nebo ne

Jaký je Váš postoj k využití kreativních metod při studiu?

- myslím, že jsou užitečné, ale sám/a je nepoužívám
- myslím, že jsou užitečné a využívám je
- kreativní techniky nejsou vhodným nástrojem pro výuku
- nevím, co jsou kreativní techniky

Kterou fakultu studujete?

- Filozofická fakulta
- Fakulta sociálních studií
- Ekonomická fakulta
- Přírodovědecká fakulta

Polytomické otázky

- nabízí více variant odpovědí
- dělí se dále na:
 - **výběrové** (disjunktivní) otázky, je možné vybrat pouze jednu odpověď – Multiple choice (Only One Answer, Single Answer)
 - **výčtové** (konjunktivní) otázky je možné vybrat jednu nebo více odpovědí - Multiple answers (checkboxes)

- **Sociodemografické otázky:**

- identifikující respondenta,
- bývají zařazeny na konec dotazníku (jako odlehčující).

Jsem studentem/kou:

-
- denní formy studia
 - kombinované formy studia
 - celoživotního vzdělávání

- **Filtrační otázky:**

- rozdělují respondenty na podskupiny podle toho, zda a jak dalece se mohou ke zkoumanému problému vyjádřit, popř. mohou vyloučit respondenty, jichž se zkoumaný problém netýká.

- **Projektivní (projekční, nepřímé) otázky:**

- ptají se nepřímo,
- jsou projektivně adresovány jiným (co si lidé myslí o...), zastírají přímý důvod položené otázky.

- **Nepřímé otázky:**

- umožňují zjištění vědomých, ale s malou ochotou zjišťovaných informací. Konkrétním příkladem je otázka na výši platu. Neptáme se:
 - Kolik si měsíčně vyděláváte?
 - Ale: Jaký je váš průměrný čistý měsíční příjem?

- **Kontrolní otázky:**

- ptají se na totéž jinou formulací

- **Grafické otázky:**

- grafická podoba
- funkce zpestření / zpřesnění

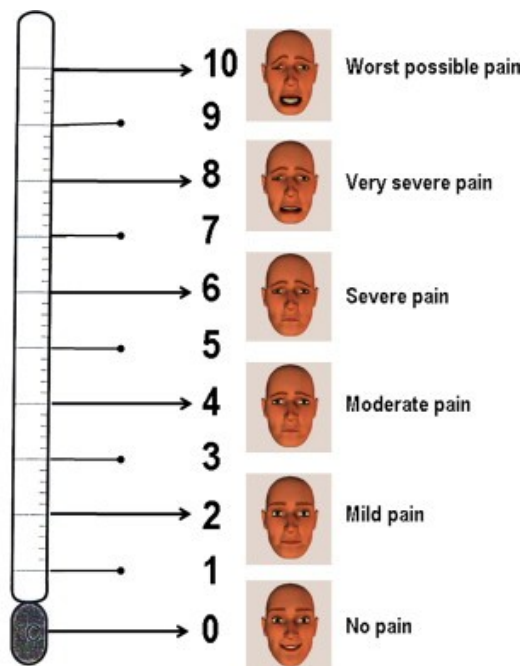
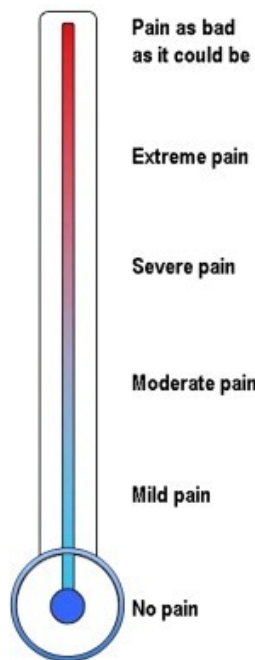
Jste ...

● Dívka

● Chlapec

- **Baterie otázek**

= Matrix

- seskupení více otázek na jedno téma do jednoho bloku. Používá se většinou s hodnotícími otázkami, s hodnotící škálou. Mohou urychlit dotazování (konkrétní vyplnění dotazníku) respondenta.

- **Likertova škála**

= Rating scale

- *pětibodová škála* od "Zcela nesouhlasím" ke "Zcela souhlasím" . Likertova škála umožňuje zjistit nejen obsah postoje, ale i jeho přibližnou sílu.

Vyjádři svou míru souhlasu s výroky týkajícími se bydliště.

	Naprostou souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Naprostou nesouhlasím
a) Lidé z města se nestarají o životní prostředí	1	2	3	4	5
b) Lidé z vesnice vstávají brzy ráno	1	2	3	4	5
c) Lidé na vesnicích jsou přátelšší	1	2	3	4	5
d) Lidé z města nemají vztah ke zvířatům	1	2	3	4	5
e) Lidé z města jsou lhostejní ke svému okolí	1	2	3	4	5
f) Lidé z města zbytečně utrácejí a plýtvají	1	2	3	4	5
g) Lidé z vesnice nedbají o svůj vzhled	1	2	3	4	5
h) Lidé na vesnicích jsou zdravější	1	2	3	4	5

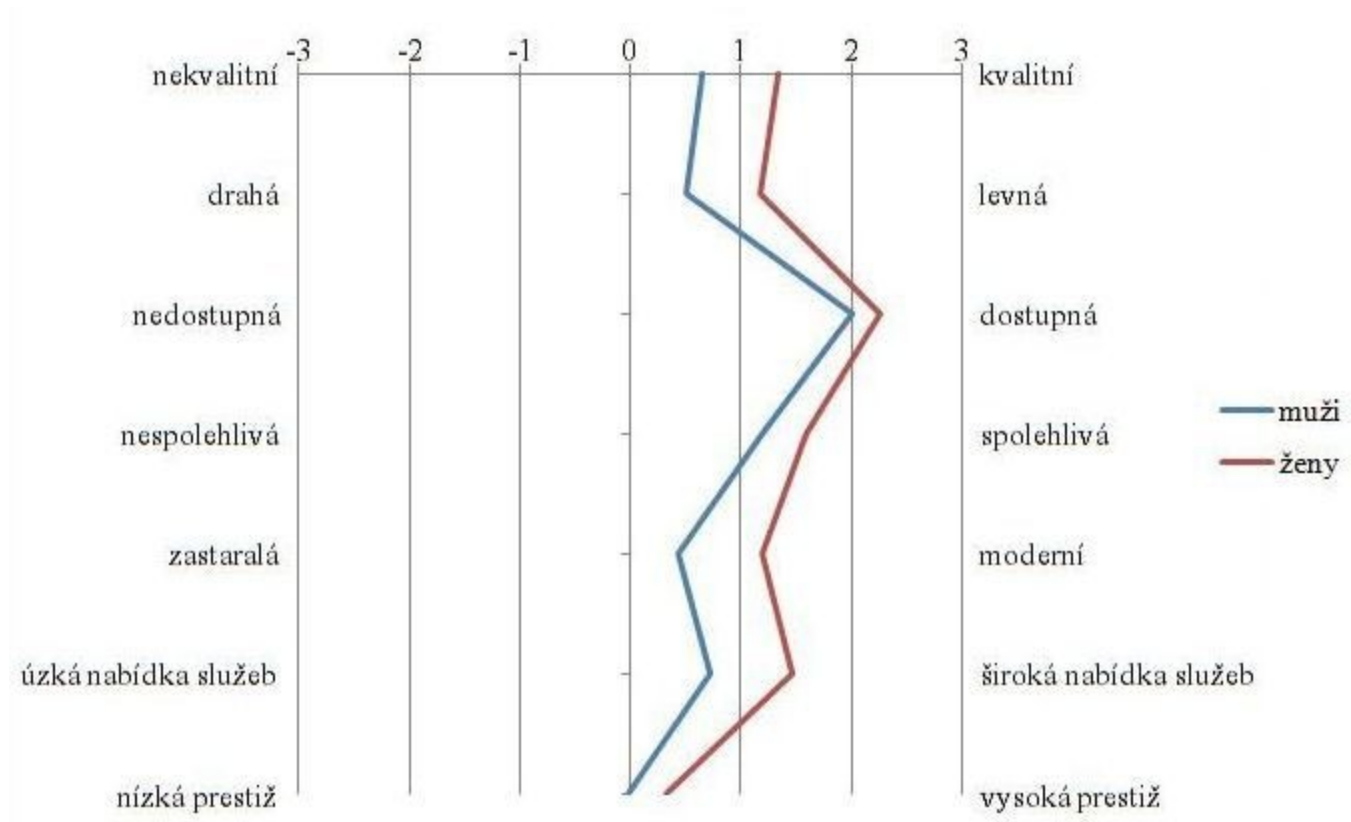
- **Osgoodův sémantický diferenciál:**
7 stupňová škála, výstupem je tzv. polaritní profil.

Jaké vlastnosti připsujete mužům?

V každém řádku zakroužkujte číslo na škále od 1 (odvážný atd.) do 7 (ustrášený atd.).

Postupujte po řádcích →

a	odvážný	1	2	3	4	5	6	7	ustrášený
b	starostlivý	1	2	3	4	5	6	7	lhostejný
c	vychovaný	1	2	3	4	5	6	7	nevychovaný
d	zručný	1	2	3	4	5	6	7	nešikovný
e	společenský	1	2	3	4	5	6	7	samotářský
f	schopný vcítit se	1	2	3	4	5	6	7	neschopný vcítit se
g	citlivý	1	2	3	4	5	6	7	necitlivý
h	aktivní	1	2	3	4	5	6	7	líný
i	štědrý	1	2	3	4	5	6	7	lakomý
j	schopný zvládat víc činností najednou	1	2	3	4	5	6	7	neschopný zvládat víc činností najednou
k	hádavý	1	2	3	4	5	6	7	smířlivý
l	soustředěný	1	2	3	4	5	6	7	roztěkaný
m	zodpovědný	1	2	3	4	5	6	7	nezodpovědný
n	závistivý	1	2	3	4	5	6	7	přející
o	agresivní	1	2	3	4	5	6	7	mírumilovný
p	parádivý	1	2	3	4	5	6	7	zanedbaný

Jak vypadá správná otázka?

1) Pohlaví

- Muž
- Žena

Další

Jsi muž nebo žena?

muž

žena

Jiná

Pravidelně cvičíš a snažíš se jíst zdravě?

ano

jak kdy

ne

2) Věk

- mladší než 12
- 12-15
- 15-18
- 18-25
- 25-45
- starší než 45

Další

povinná otázka

5. Během výuky rád kladu přednášejícímu otázky k probíranému tématu a diskutuji nad možnostmi řešení problematiky.

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6

(povinná otázka)

9. Co nakupujete platbou kartou přes internet?

- Rezervace hotelů
- Jízdenky na autobus/vlak/MHD
- Letenky
- Zboží a služby přes slevové portály
- Elektroniku
- Oblečení
- Knihy, časopisy apod.
- Zboží za zahraničí
- Jiná odpověď:

2. Jaké destinace preferujete? *

možno uvést více odpovědí

- moře
- hory
- města a architektonické památky
- venkov a přírodu
- Čechy
- Moravu
- zahraničí

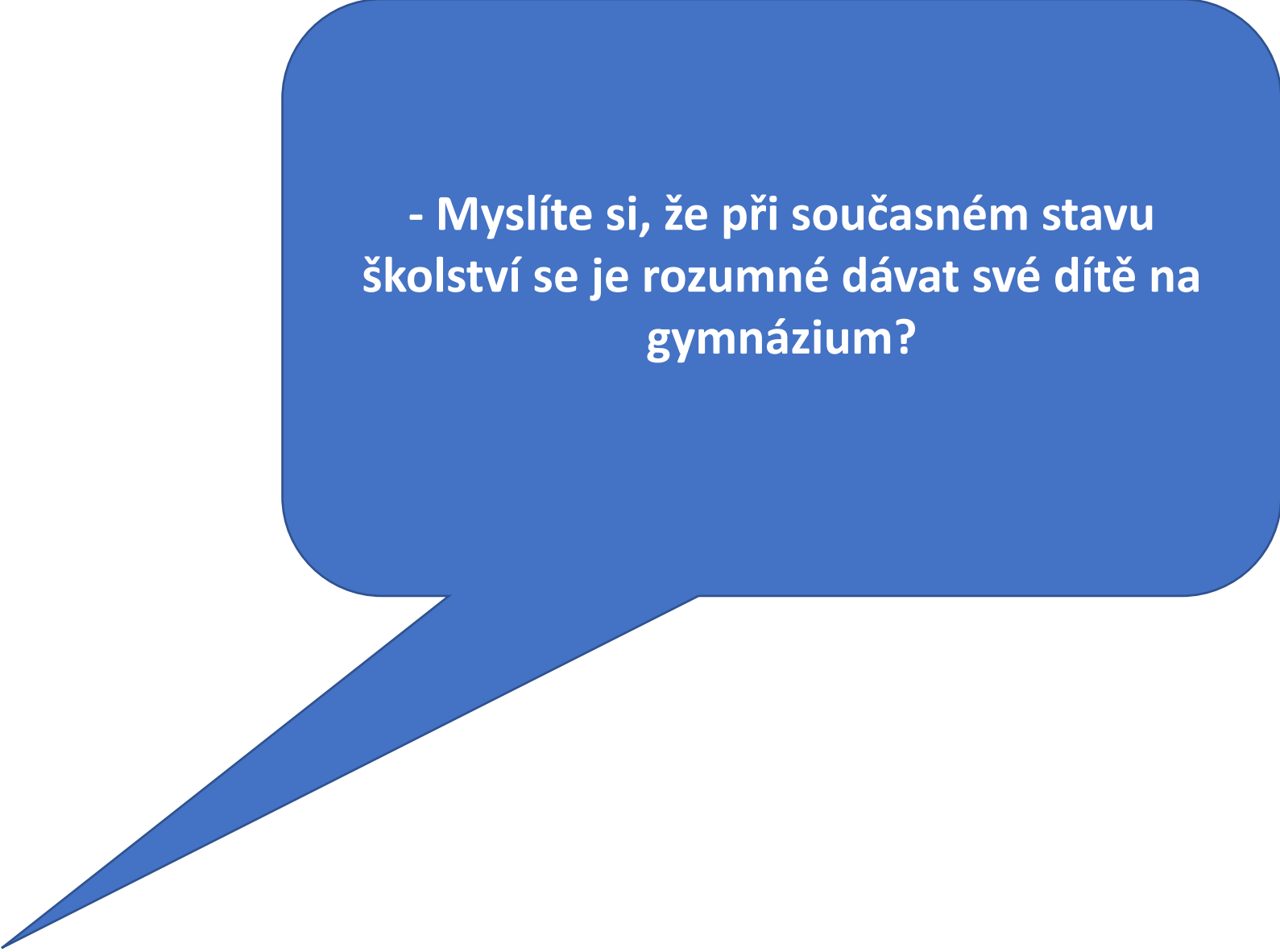
3. Vlastní Vaše rodina objekt druhého bydlení? *

chata, chalupa, rekreační domek, byt v apartmánovém domě apod.

- ano, v Jihomoravském kraji
- ano, jinde
- ne

Děkujeme za Vaše odpovědi! Moc si jich vážíme. Mohli bychom Vás kontaktovat s případnými dalšími dotazy, pokud nás nějaké napadnou?

Pokud ano, prosím vložte svoji e-mailovou adresu.

- Myslíte si, že při současném stavu školství se je rozumné dávat své dítě na gymnázium?

(povinná otázka)

8. Kreativní a marketingový tým Creomark ze společnosti PULARY, s.r.o. představuje naprosto nový, ojedinělý, dynamický, efektivní a atraktivní elektornický katalog E-BROCHURE. E-BROCHURE je vhodným prezentačním nástrojem pro oslovení zákazníků, zaměstnanců, zároveň může sloužit jako propagační materiál na výstavy a veletrhy, při komunikaci s veřejností apod. Využil (a) byste tuto novinku?

- určitě ano
- spíše ano
- nejsem si jist (a)
- spíše ne
- určitě ne

- soubor odpovědí by měl obsahovat všechny možné alternativy
- jednotlivé odpovědi se musí vzájemně vylučovat
- je třeba se vyvarovat tzv. **dvouhlavňových otázek**
- pozor na **sugestivní otázky** (otázky obsahující náznak odpovědi)
- jednoznačné otázky
- nepoužívejte dvojitý zápor („*Nesouhlasím s tím, že se v knihovně nepůjčují knihy.*“)
- každý by otázkám měl rozumět stejně
- otázky přiměřeně dlouhé
- otázky se týkají přímé zkušenosti respondenta
- upřesnit počet odpovědí
- odpověď typu "Nevím, nedokážu odpovědět", případně "Jiné".

Pořadí otázek

- Je vhodné postupovat od jednoduchých otázek ke složitějším.
- Po úvodních otázkách nastávají otázky pro respondenta bezproblémové či zajímavé.
- Dále otázky náročné a nejtěžší.
- V závěru sociodemografické otázky.

Tipy

- Neustále kontrolujte.
- Rozdělte si téma do jednotlivých tematických úseků.
- Vyzkoušejte si sami vyplnit dotazník.
- Dejte jej před samotným sběrem k vyplnění někomu nezaujatému.

Příprava na seminář 05

- Ve vazbě na vaše téma/cíl/výzkumnou otázku/hypotézu vytvořte dotazník přes Google forms (10 – 20 otázek) a nechte jej vyplnit alespoň 30ti respondentům (rodině, kamarádům...).
- Na příští seminář přijďte s vyexportovanou tabulkou odpovědí z Google forms ve formátu ods
- Na příští seminář si s sebou přineste notebook s nainstalovaným softwarem JASP!
- stáhněte si free verzi

Děkuji za pozornost

Docházka

